

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zelst

BILTHOVEN — B. TELDER

Laat er een citorspeler komen!

■ Hoe Elisa zich ontvankelijk maakte voor profetische openbaring

2 Koningen 3: een merkwaardige geschiedenis. Mesa, de koning van de Moabieten, en schatplichtig aan Israël, had zich na de dood van koning Achab van Israël onafhankelijk gemaakt. Daarom besloot Joram tegen Moab ten strijde te trekken.

Joram weet Josafat, de koning van Juda, en eveneens de koning van Edom tot een bondgenootschap te bewegen. En met een machtig leger trekken de drie koningen door de woestijn van Edom op naam het moabitische land. Maar na een tocht van zeven dagen blijkt er voor het leger en voor de dieren geen water meer te zijn. Goede raad is duur. De massale veldtocht dreigt te mislukken. De godvrezende Josafat stelt voor de HERE te raadplegen.

Was er maar een profeet!

En ziedaar: iemand uit het gevolg van koning Joram vestigt de aandacht op de aanwezigheid van Elisa.

Op aandrang van Josafat gaan nu de drie koningen gezamenlijk naar Elisa toe. Maar als deze Joram ziet keert de profeet zich niet zonder heftigheid tegen hem met de woorden: 'Wat heb ik met u te maken? Ga naar de profeten van uw vader en moeder!'

Toch heeft Elisa geen vrijmoedigheid om de drie vorsten in hun grote nood geheel terug te wijzen. Hij ziet ook de godvrezende Josafat staan en bindt zich in. Nee, koning Joram heeft geen profetische openbaring van de HERE te verwachten. Heel scherp merkt Elisa op: 'Zowaar de HERE der heirscharen leeft, als ik geen rekening wilde houden met Josafat, de koning van Juda, dan keek ik u nog niet eens aan!'

Maar dan zegt Elisa tot Josafat: 'laat er een citorspeler komen'. Deze wordt tot de profeet gebracht. Hij tokkelt de snaren. En — zo lezen we — 'het geschiedde, toen de citorspeler op de snaren van de citer speelde, dat de hand van de HERE op Elisa kwam.'

■ Wat doet die citorspeler hier?

We lezen ook op andere plaatsen in de Bijbel van muziek in verband met profetische openbaringen.

Denk aan de geschiedenis van Saul, de zoon van Kis, na zijn zalving door Samuël. Op de terugweg naar het huis van zijn vader had Saul in Gibeon een bijzondere ontmoeting: een groep profeten die met harpen en tamboerijnen, met fluiten en citers voorop, van de hoogte afkwamen en aan het profeteren sloegen. Toen Saul die profeten zag, bezig met het verkondigen van Gods lof in een toestand van geestverrukking en onder begeleiding van muziek en dans, maakte de Geest van God zich van hem meester en begon hij in de kring van de profeten mee te profeteren (1 Sam. 10 : 5).

Iets soortgelijks hebben we nu hier bij Elisa. Hij vraagt om citorspel. 'Zodanig spel schijnt de profeet begeerd te hebben om zijn hart eensdeels te stillen over de tegenzin, die hij tegen de koning Joram had, anderdeels door lofzangen en gebeden de men speelde zijn hart tot God op te heffen en alzo zich te bereiden, om hetgeen hem God openbaren zou in een welbereid hart te ontvangen (kantt. St. Vert.).

En ziet, dan komt de hand van de HERE op Elisa. Dan krijgt hij kracht om te profeteren en aan de koningen raad te geven en te voorzegggen wat er gebeuren zou. Dan schouwt hij wat de HERE doen zal tot verlossing van het in nood verkerende leger, en dat de Moabieten verslagen zouden worden.

■ We kunnen niet zomaar en altijd over gaven van de Geest beschikken

Wat merken we in deze geschiedenis op?

Dit: dat de profeten van de HERE maar niet willekeurig en te allen tijde over de gave van de heilige Geest konden beschikken (zie ook: 2 Kon. 4 : 27).

Als het de HERE belieft hun ogen te verlichten, dan schouwen zij wonderlijke dingen. Als de kracht van de HERE hen aangrijpt, Zijn hand op hen komt, dan zijn ze in staat wonderen te doen. Als de Geest hen drijft dan spreken zij de verborgenheden van de HERE.

Elisa was geen tovenaer en wonderdoener en clairvoyant, die bij elke gelegenheid en tegenover iedereen zijn profetische demonstraties geeft. Ja, hij heeft opzienbarende wonderen verricht. Hij zag in zijn huis wat Gehazi op verre afstand met Naäman op de weg bedisselde. Hij hoorde wat koningen met hun dienaren in de binnenkamer beraadslaagden. Maar toch alleen als de hand van de HERE op hem kwam.

Hetzelfde lezen we ook bij de andere profeten. De Geest van God moest zich eerst van hen meester maken (Ezechiël 1 : 3; 3 : 22; 37 : 1; 40 : 1) en dan handelden ze als profeten en spraken als profeten en waren ze zieners van verborgenheden.

En dat is zo met alle gaven van de Geest.

De apostelen van de Heer konden zieken genezen, ja zelfs doden opwekken. Maar niet willekeurig bij iedere voorkomende gelegenheid.

Paulus geneest de vader van Publius op Malta, toen deze met koorts en buikloop te bed lag (Hand. 28 : 8). Maar hij moest zijn mede-arbeider Triofimus in Milete ziek achterlaten.

Het charisma van de gezondmaking stond de dienaars van Christus maar niet willekeurig ter beschikking, maar moest van geval tot geval hun verleend worden.

Zo is het toch met alle gaven van de Geest. Ze moeten ons geschonken worden.

■ Gods Geest in ons werken laten

Er moet ook een ontvankelijkheid voor de Geestesgaven zijn. Onze menselijke zwakheden en zonden kunnen ons daarbij in de weg staan.

Dat is het tweede dat we hier uit de geschiedenis van Elisa leren. Zijn opgewonden gemoedsgesteldheid tegenover Israëls koning was zeker niet bevorderlijk voor het ontvangen van de profetische openbaring. Vandaar zijn opdracht: laat er een citorspeler komen! Als deze de snaren tokkelt wordt zijn hart gestild en toebered voor wat God hem zou openbaren.

Van dit al of niet ontvankelijk zijn om de stem van de HERE echt te horen en te verstaan en Gods woorden echt door te geven dragen we allemaal min of meer kennis.

Onze geest kan zo verslagen en bedroefd zijn dat alle troost van Gods beloften ons niet kan toespreken. Ons hart kan zo ontstemd zijn, dat we voor ieder geestelijk vermaan onvatbaar zijn. Ons gemoed kan zo verbitterd zijn, dat onze gebeden verhinderd worden. Wij kunnen psychisch zo vermoeid zijn dat de blijdschap van de dienst des HEREN ons volmaakt onbewogen laat. Een dominee kan zo aan zijn vakantie toe zijn, dat hij alle profetische inspiratie voor zijn preekvoorbereiding mist.

We hebben een ontvankelijk hart nodig om naar Gods Woord te horen. Rust en vrede om naar Zijn stem te luisteren. Een hooggestemd loflied om in de blijdschap van 's Heren dienst te worden opgenomen.

Open mijn lippen, o HERE, opdat mijn mond uw lof verkondige! Laat ons ook elkaar opwekken met psalmen en lofzangen en geestelijke liederen.

KERKELIJK *Leven*

De crisis

in de G(ereformeerde)

O(ecumenische S)ynode)

■ Het werk van de synode

Ik heb verleden week beloofd nog het een en ander over de G(ereformeerde) O(ecumenische) S(ynode) te zeggen.

Speciaal over de crisis waarin zij zich momenteel bevindt.

Maar eerst wil ik nog iets vertellen over het werk dat door deze synoden — er zijn er nu reeds zes gehouden — wordt verricht.

Men kan het werk van deze kerkelijke vergaderingen wel ongeveer zo omschrijven: Ze houden zich bezig met vraagstukken die in de verschillende daarbij aangesloten kerken de geesten bezig houden, daarin soms sterke spanningen veroorzaken en waarmee die kerken zelf niet klaar kunnen komen, of die allen aangaan. De kerken stellen deze kwesties op de oecumenische synode aan de orde om ze daar tot een onderwerp van studie en discussie te maken met de bedoeling, en in de hoop, dat die synode daaromtrent een verlossend — in ieder geval een verlost! — woord zal spreken.

Dit is uiteraard op zichzelf een goed ding.

Wij weten immers dat de Heilige Geest niet alleen aan de plaatselijke of de landelijke kerken maar ook en vooral aan de universele kerk is geschonken. Ook met het oog op de taak, de strijd, de aanvechtingen van de kerk zullen wij ernst moeten maken met het „met alle heiligen”.

En zo hebben de GOS-en zich o.a. bezig gehouden met het probleem van de verhouding tussen kerk en staat; de noodzaak van christelijke organisaties; de leer der laatste dingen; het evolutionisme; de christelijke opvoeding; huwelijk en echtscheiding.

De laatst genoemde kwestie is vooral in de Amerikaanse kerken actueel, omdat in verschillende staten zeer „ruime” echtscheidingswetten bestaan.

Uiteraard hielden deze synoden zich ook, en dat zelfs meermalen, bezig met de Wereldraad van Kerken. Tot nu toe hebben de gereformeerde oecumenische synoden steeds het lidmaatschap daarvan de ledenkerken ten sterkste ontraden. Van al deze kerken zijn momenteel de Nederlandse (synodaal) Geref. Kerken de enige die tot de Wereldraad zijn toegetreden.

Een punt van bespreking was ook de kwestie van „de vrouw in het ambt”.

De GOS sprak meer dan eens uit dat in gereformeerde kerken geen plaats is voor vrouwelijke ambtsdragers. Ook wat de vrouwelijke ambtsdragers betreft nemen — de Ned. Geref. Kerken weer een uitzonderingspositie in. Daarin werken zoals men weet reeds vrouwelijke predikanten!

Natuurlijk kwam ook, en dat ook weer meermalen, het rassenprobleem ter sprake. Ongelofelijk bewogen debatten werden daarover gevoerd.

Op de laatstgehouden synode, die van 1968 — ze kwam bijeen in Lunteren — werden over deze zaak twee rapporten ingediend. Een meerderheids- en een minderheidsrapport. Beide veroordeelden zonder meer iedere vorm van rassisme. De minderheid wilde evenwel verder gaan en Zuid-Afrika met naam en toenaam veroordelen! Maar daar wilde de meerderheid niet aan. Zij was van oordeel dat door de kerken over het rassisme alleen **principiële** uitspraken gedaan mochten worden en dat iedere landelijke kerk de con-

crete situatie in eigen land aan de hand van de synodale uitspraken moest beoordelen.

Tot grote toorn, vooral van de Nederlandse „progressieven”, ging de synode met het meerderheidsvoorstel akkoord.

■ Het agendum van de synode

De synode van Sydney krijgt een zwaar en netelig agendum te verwerken.

Een heet hangijzer daaruit is zonder twi- fel de rassenkwestie.

Zoals ik hierboven reeds opmerkte nam de synode van Lunteren daaromtrent een principiële beslissing. Daarover is in de verschillende lid-kerken sinds de vorige synode nog al wat te doen geweest.

In Zuid-Afrika hielden alle lid-kerken, de „zwarte” en de „blanke”, een gemeenschappelijke conferentie om over de Lunterse uitspraken van gedachten te wisselen. Zij hebben de meeste daarvan overgenomen. Maar ten opzichte van enkele fundamentele onderdelen brengen ze op de synode van Sydney hun bezwaren naar voren.

Zij gaan er b.v. niet mee akkoord dat de eenheid van het lichaam van Christus zich ook moet manifesteren, ook moet beleefd worden, in de gemeenschappelijke eredienst van „blank” en „zwart” —, met insluiting van de gemeenschappelijke Avondmaalsviering.

Voorts verzetten zij zich tegen de uitspraak dat de staat en de kerk het huwelijk tussen partners van verschillend ras niet mag verbieden.

Zij willen er ook niet van weten dat de kerken in hun eigen land de verhouding tussen rassen zullen dienen te toetsen aan de Lunterse uitspraken.

En om niet meer te noemen: de integratie van de rassen wordt afgewezen en de voogdij- schap over de niet-blanke volksgroepen die leiden moet naar het zelfstandig nationaal bestaan daarvan wordt verdedigd.

Zo is de opinie van de Zuidafrikaanse kerken.

De Amerikaanse kerken hebben daartegenover enkele zeer scherpe dingen aan het adres van de Zuidafrikaanse kerken gezegd.

En de Nederlandse Kerken willen de synode deze uitspraak laten doen: „Het Schriftwoord uit Hand. 17:26 betekent dat de fundamentele eenheid en verbondenheid van het menselijk geslacht van beslissende betekenis is in menselijke verhoudingen.”

Op de synode zullen voorts ook drie uitvoerige studierapporten aan de orde komen.

Vooreerst een over de „eschatologie”, de leer van de laatste dingen. Daarin wordt nadrukkelijk afgewezen de idee dat alle mensen zalig worden, de z.g. „conditionele onsterfelijkheid” en de idee dat de gestorvenen een „tweede kans” zouden krijgen. Eveneens wordt afgewezen de opvatting dat de mensen ook als de zonde niet in de wereld was gekomen toch zouden sterven.

Merkwaardig is voorts dat er ook een rapport ter tafel ligt over de verhouding van de Sabbath en de Zondag.

Over deze kwestie is moeilijkheid gerezen in de Australische en Nieuwzeelandse kerk.

Daarin botsen namelijk de drie bekende opvattingen welke in de Gereformeerde wereld over de Zondag worden gehuldigd op elkaar. De „evangelische” van Calvin en anderen — Calvin verordende dat op de Zondag de winkels tijdens de kerkdiensten gesloten zouden zijn! Daartegenover werd in Engeland door de Presbyterianen gesproken over de Christelijke „sabbath”. Deze naam zegt genoeg! De Dordtse synode formuleerde een tussenstandpunt. Er is t.a.v. het Sabbathgebod, zo verklaarde zij, iets „ceremo-

nieels” — dat wat in de Nieuwe Bedeling vervallen is — en iets „moreels” — dat wat blijvend is.

De rapporterende commissie kon over deze kwestie niet tot overeenstemming komen. Dus verschenen er twee rapporten over.

In de derde plaats krijgt de Sydneise synode te doen met vragen over het ambt.

In het rapport daarover wordt betoogd dat er slechts twee ambten in de kerk behoren te fungeren, namelijk dat van ouderling en diaken. Het predikantsambt wordt gezien als het ouderlingenambt met een speciale taak. Voorts wordt, evenals dat reeds door vorige synoden werd gedaan, de opvatting dat het kerkelijke ambt ook door vrouwen kan worden bekleed afgewezen.

Ten slotte wijs ik er nog op, dat de synode zich zal moeten bezig houden met de vraag of het niet beter is de GOS een „raad van kerken” te noemen.

De GOS is immers niet meer dan een be- raadslagend lichaam waarvan de besluiten voor de daarin vertegenwoordigende kerken niet bindend zijn. Het z.g. „Interim-comité”, het comité dat tussen twee synoden allerlei werk doet in verband met de voorbije en de komende synode, doet een voorstel in die geest.

■ De crisis van de synode

Reeds vele maanden geleden werd door mannen die een prominente plaats in de GOS-en innemen gesproken van een crisis-situatie waarin deze synode verkeerde.

Dit geschiedde o.a. door de reeds genoemde Interim-commissie in een Nieuwjaarsboodschap welke dit jaar aan de participerende kerken werd gezonden.

We lezen daarin o.a. het volgende: „Er schijnen krachten aan het werk te zijn, die de lid-kerken eerder verder uiteen drijven dan dichterbij brengen. In bepaalde opzichten schijnt de GOS zich heen te bewegen naar een crisis-situatie die, wanneer ze niet onder controle wordt gebracht, uiteindelijk zou kunnen leiden tot een uiteenvallen van de synode.”

De commissie spreekt dan in dit verband van een gebrek aan wederzijds vertrouwen, waarvan reeds tijdens de vergadering van Lunteren 1968 sprake was en daarna nog erger lijkt te zijn geworden. En zij is van oordeel dat dit in belangrijke mate het gevolg is „van theologische en confessionele ontwikkelingen in enkele der lid-kerken”. Hierbij heeft de commissie speciaal het oog op wat in de Ned. Geref. Kerken in de laatste jaren te beleven viel.

Ieder begrijpt dadelijk dat met deze theologische en confessionele ontwikkelingen in enkele lid-kerken vooral bedoeld wordt op de nieuwe opvattingen omtrent de Schrift en het Schriftgezag zoals die in de (syn.) Gereformeerde Kerken werden gelanceerd en daarin steeds krachtiger worden gepropageerd.

Er is nu besloten dat de synode van Sydney zich een gehele dag met het Schriftgezag zal bezig houden. Door de Interim-commissie zijn drie sprekers gevraagd die daarover zullen refereren. Eén uit Nederland (prof. Kooie uit Kampen), één uit Amerika (prof. Gordon Spykman van het Calvin-seminary) en prof. J. A. Heyns (uit Zuid-Afrika). Drie personen uit andere kerken, bij voorkeur uit de zogenaamde jonge kerken, zouden gevraagd worden een korte kritische beoordeling van deze referaten te geven.

Maar bij een paar referaten en de discussies daarover zal het niet blijven.

De synode krijgt namelijk ook te doen met een paar brieven waarin op een zeer concrete wijze de synode gevraagd wordt zich duidelijk over het Schriftvraagstuk uit te spreken. En wel over wat daaromtrent in de (synodaal) Geref. Kerken wordt geleerd.

De eerste brief werd ingezonden door de Orthodox Presbyterian Church. Dat is een kleine gereformeerde kerk in Noord-Amerika. Zij is ontstaan tengevolge van het verzet van positief-gereformeerden in de grote Presbyteriaanse Kerk van Amerika tegen het daarin steeds sterker wordende modernisme. Een in Nederland goed bekend lid van deze kerk is prof. dr C. van Til. Hij is o.a. redacteur van het orgaan van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegerte „Philosophia Reformata”. Nauw verbonden met deze kerk is het Westminster-Seminary te Philadelphia,

het centrum van de beoefening van de gereformeerde theologie in Noord-Amerika.

Deze kerk vraagt de synode zich er over uit te spreken of de Nederlandse Gereformeerde Kerk zich nog wel aan hun belijdenis houden en zich nog wel onderwerpen aan het gezag van Christus door zijn Woord. Met name noemt zij daarbij de uitspraak van Sneek over de opvattingen van dr Kuitert ten aanzien van de val.

Zoals men weet sprak de synode van Sneek uit dat de opvattingen van Kuitert in deze niet in overeenstemming zijn met de confessie, maar tegelijk ook dat de eenheid van belijden daardoor toch niet zodanig bedreigd wordt dat speciale maatregelen nodig zouden zijn.

Aan deze brief is toegevoegd een afschrift van de brief welke de Orthodox Presbyterian Church aan de synodale kerken in Nederland zond, waarin zij uiteenzette waarom zij de correspondentie met deze kerken van haar kant moest verbreken.

Een soortgelijke brief werd aan de synode van Sydney gezonden door de Reformed Church van Nieuw-Zeeland. Die kerk is min of meer een „dochterkerk” van onze synodale kerken. Min of meer, zei ik, omdat van deze kerk ook veel gereformeerde engels sprekende emigranten lid zijn geworden.

In haar brief vraagt deze kerk aan de GOS na te gaan of leringen als die van dr Kuitert en hen die het met hem eens zijn, niet in strijd zijn met de grondslag van de GOS, namelijk de onvoorwaardelijke aanvaarding van de Schrift als het gezaghebbende Woord van God en de aanvaarding van de gereformeerde

confessies als uitdrukking van de in dat Woord geopenbaarde waarheid. Voorts wordt in deze brief gezegd dat, mocht de GOS concluderen, dat er inderdaad zo'n conflict bestaat de GOS moet vragen of de (synodaal) Geref. Kerken zich aan de GOS te onttrekken, of, indien zij dat niet willen doen, deze kerken ze uit de Gereformeerde Oecumenische Synode te zetten.

Dit zijn wel zeer ernstige en diep ingrijpende vragen!

Maar dit is nog niet alles.

De synode krijgt ook nog met een andere brief van de Orthodox Presbyterian Church te doen.

Daarin vraagt ze de synode uit te spreken, „dat lidmaatschap van de Wereldraad van kerken en andere soortgelijke organisaties, die zonder protest ongelooft toelaten”, onvermijdelijk is met lidmaatschap van de GOS!

Ook deze brief keert zich rechtstreeks tegen onze (synodaal) Gereformeerde Kerken. Want deze kerken zijn de enige van de in de GOS vertegenwoordigde kerken die bij de Wereldraad van Kerken zijn aangesloten!

Dit is een en ander over de Geref. Oecumenische Synode.

Ik geef dit alles zonder commentaar.

Het is mij er alleen om te doen informatie te geven omtrent wat in de „gereformeerde wereld” gaande is.

Want ook deze wordt ten gevolge van de voortdurend intenser wordende communicatie tussen landen en volken steeds kleiner!

KAMPEN

C. VEENHOF

H. LANGERAK — UTRECHT

DE MANTEL

Ida Gerhardt: „Het levend monogram”.

De kunsthistoricus wijlen Prof. Willem Vogelsang schreef in één van zijn brieven aan de dichteres Annie Salomons: „Ja verzen, Annie, alleen verzen zijn tenslotte hoge literatuur, ook naast het hele proza, dat nooit zo kan zijn gedistilleerd.

Dichten en verdichten zijn woorden die men grammaticaal eenzijdig en in de diepte onjuist etymologiseert. Men pleegt er de associatie met de **dichtheid**, dicht-ig-heid dan absoluut van weg te denken. En toch is dat juist voor mij de sterkste aller innerlijke gelijkenissen”.¹⁾

Als er één gedicht is waarvoor dit laatste, dat van die dichtheid geldt, dan is het wel dit prachtige vers van Ida Gerhardt.

Het is een triest verhaal waarvoor een prozaïst vele regels zou nodig hebben, maar dat de dichteres in vier korte verzen heeft samengeperst.

*Met Uw zwarte mantel aan
door de witte sneeuw gegaan:
Aan het einde van de laan
ligt het wit gesticht.*

*Met Uw zwarte mantel aan
door de witte gang gegaan
in het naakte licht.*

*Met Uw zwarte mantel aan
hebt ge aan de wand gestaan,
door Uw kinderen gericht,
die gij baarde
naakt in 't licht.*

*Toen Uw mantel werd ontdaan
Zijn we heengegaan.*

Dat verhaal ga ik vertellen.

Er is een oude moeder. Ze is weduwe. Ze draagt een zwarte mantel.

Dat is wel wat ouderwets, maar wat geeft dat? Ze is wel vaker wat achter geweest met de mode. De kinderen gingen voor. Trouwens, wat zal ze zich druk maken over de mode? Zij is alleen overgebleven en leeft in het verleden. Ze heeft genoeg aan haar herinneringen. Maar nu hebben de kinderen een verjaardag gevierd en toen moeder weg was heeft er één gezegd: „Moeder wordt oud”. En een ander opperde: „Kan ze van de winter nog wel alleen in huis zijn, met de kachel en zo?”

Zo is het begonnen.

Ze zijn gaan overleggen. Kun jij moeder niet in huis hebben? Kan ze niet bij jullie? Nee, het kon nergens. Ze zouden het allemaal wel graag willen, maar 't kon niet. De één had een te klein huis, de ander een te druk gezin, de derde moest te vaak weg.

Er was voor moeder geen plaats bij de kinderen.

Maar wacht eens even: Zou moeder niet in een tehuis kunnen? Dat is toch eigenlijk veel beter. Daar weten ze hoe je met oude mensen moet omgaan. En daar zitten allemaal oude mensen, dat is nog gezellig ook.

Zo ging het verder.

Vol zorg hebben de kinderen gezocht en in 't begin van de winter was het voor elkaar. Even buiten de stad (je kunt er met de bus komen) was een tehuis waar ze terecht kon. Toen is het aan moeder gezegd. Ze heeft er niet veel op geantwoord.

De kinderen hadden gelijk. 't Was niets gedaan meer, alleen in huis.

En bij één van hen inwonen gaf voor zo'n gezin ook maar moeite.

Dus wat zou ze?

Op een dag hebben enkele kinderen moeder weggebracht.

Als ze uit de bus zijn gestapt lopen ze zwijgend de lange oprijlaan in. 't Heeft gesneeuwd. De zwarte mantel wordt duizendmaal zwarter tegen de witte sneeuw. Het zwijgen wordt beklemtoond. De zwarte mantel wordt voor de kinderen een hartverscheurend symbool. Symbool van moeders zorg, moeders zuinigheid, moeders bescheidenheid, moeders liefde. Hij wordt ook een aanklacht: Is dat jullie wederliefde? Deze wegvoering? Moet ik dáár in? Wordt dat het laatste? De ballingschap?

Ze lopen zwijgend verder.

Ze bellen aan. De deur gaat open. Een lange witte gang. Die moeten ze door. In 't naakte licht. Aan het eind moeten ze even wachten. Moeder gaat tegen de wand staan. En op dat moment ziet er, althans één, wat ze aan 't doen zijn. We zijn moeder aan 't vonnissen. Die zorgzame vrouw die alles voor ons was, die zetten we tegen de muur.

Dan komt er iemand die moeder uit haar mantel helpt en druipen de kinderen beschaamd af.

Dat is het verhaal.

Het gedicht zegt het in vier regels en het zegt het onuitsprekelijk veel beter. Het is een biecht. De dichteres spreekt haar moeder aan.

„Met Uw zwarte mantel aan”.

Met deze driemaal herhaalde woorden typeert ze haar moeder. Laat ze zien hoe juist die zwarte mantel haar bij is gebleven.

Het veelvuldig gebruik van de letter a in dit gedicht versterkt de dramatiek. Ook de tegenstelling tussen wit en zwart suggereert op beklemmende wijze hoe duister de daad was en dat hij toch aan 't licht kwam. En het slot is verbijsterend. De zin: „Toen Uw mantel werd ontdaan”, is taalkundig gesproken, fout. De mantel werd niet ontdaan. De oude vrouw werd van haar mantel ontdaan. Maar ik ken weinig zinnen die zo prachtig zeggen wat er gebeurde. Dat woord „ontdaan” is precies raak. Je begrijpt direct wat er gebeurde en je voelt hoe ontdaan de dichteres was. Die laatste zin sluit dit meesterlijke gedicht als een snik af.

Toen Uw mantel werd ontdaan,
Zijn we heengegaan.

WONINGRUIJL

Aangeboden: 4-kamerflat te Utrecht, 1e etage. Blijvend vrij uitzicht. Huur f 133,— per maand.

Gevraagd: huur- of koopwoning met minstens 3 slaapkamers in Zeist of directe omgeving. Hogere huur geen bezwaar.

Tel. 030 - 715942.

¹⁾ Annie Salomons „Herinneringen uit de oude tijd”.

Schotse gastvrijheid

Over de Schotten bestaat veel oppervlakkige kennis. Wij spreken bij voorbeeld van „schots en scheef”, wanneer we onordelijk bedoelen. Maar het is niet juist zo iets als Nederlander te zeggen: als iemand, in wiens land het „huishouden van Jan Steen” bekend is geworden. En ieder weet de zin „iemand is zo zuinig als...” aan te vullen met: „een Schot”. Het toppunt van verkoopkunde heet: iemand, die spaarpotten aan Schotten kan verkopen. En de Schotse huisvrouw zou een goed deel van haar tijd doorbrengen met dubbeltjes om te keren. — Intussen is dit alles bepaald niet waar. De werkelijkheid is dat een Schot — die niet rijk is en niet op geld belust — deksels goed wil weten, waar hij zijn goede geld voor uitgeeft. Maar als hij gasten heeft, kijkt de Schot op geen kosten.

Het tweede voorbeeld van oppervlakkige kennis van de Schotten luidt: dat de Schotten zo lui zouden zijn. Bekend is het verhaal van Mac Zus, die in stromende regen bij Mac Zo kwam binnenrennen — waar hij overigens van de

regen in de drup raakte, want binnen regen- de het weinig minder dan buiten. Mac Zo zat trouwens onder de tafel te wachten tot de regen ophield. Op de vraag van Mac Zus waarom hij het dak niet repareerde, vroeg Mac Zo: „in zulk noodweer repareren?” — „Nee”, gaf Mac Zus toe, „niet bij dit noodweer natuurlijk, maar op een dag dat het niet regent.” „Kom nu” zou Mac Zo hebben gezegd, „maar op een dag dat het niet regent lekt het hier binnen niet!”

Ook dit mopje is niet meer dan een Engelse short story, een verhaaltje. Dat merkt u, wanneer u te gast bent bij Schotten. Dan sloven zij zich voor u uit. Aan tafel onderbreken zij elk gesprek om op te staan en u te bedienen; en het Engelse „help yourself” wordt niet gehoord.

En dan die dwaze informatie, dat Schotten zo traag van begrip zouden zijn, dat ze elkaar op zaterdagavond geen moppen mogen vertellen. Vanwege het gevaar, dat ze pas zondag in de kerk in de lach zouden schieten, weet u. Vergeet dat maar.

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

—o—

Nu is er altijd iets mis geweest tussen Engelsen en Schotten. En dat is mis gebleven na de stichting van het Verenigd Koninkrijk. Dat kan zitten, zoals mij in Callander verteld werd, in het feit, dat Elisabeth de Eerste van Engeland haar Schotse nicht de koningin Mary Stuart zeventien jaar gevangen heeft gehouden en haar eindelijk liet onthoofden. Om die reden wordt de huidige Engelse koningin Elisabeth II in Schotland dan ook Elisabeth de Eerste van Schotland genoemd. Maar dat zit ook in andere historische feiten. Zo bijvoorbeeld in het volgende verhaal uit de zelfde beruchte zeventiende eeuw.

De Schotten waren vroeger onderhorig aan de Engelse adel. Vóór nieuwjaarsdag behoorden de Schotse stamhoofden hun jaarlijkse verplichtingen aan de Engelsen te betalen. De Schotse familie (u kent toch het Schotse woord clan voor familie?) Mac Donald uit Glencoe was daar niet blij mee. Uiteraard. Heel laat, misschien wel iets te laat, zond zij ruiters met de bliken van onderworpenheid naar het zuiden. Dat was bekend en de Engelsen hadden met dit late gebaar genoeg kunnen nemen. Maar ze besloten tot een strafoefening, om het de Schotten eens goed aan te zeggen. De Engelse familie Campbell rustte een stel soldaten uit, die tegen de nacht in Glencoe aankwamen. Op Schotse wijze werden de Engelse soldaten opgevangen, gevoed en gelaafd, en warm opgeborgen. Want gastvrij zijn de Schotten, zelfs voor hun vijanden. Maar diep in de nacht hebben de Engelse soldaten hun gastheren overvallen en gedood. Vrijwel de hele clan Mac Donald heeft in Glencoe het leven gelaten.

Een collega vertelde me eens dat hij in een Schotse herberg een dame had ontmoet, die Mac Donald heette. Opgetogen vroeg hij haar: dus u stamt van de Mac Donalds van de slag bij Glencoe? De dame repliceerde ijzig: niet de slag bij Glencoe maar de massamoord van Glencoe. Zo als wij de Bloedbruiloft uit die eeuw niet een veldslag willen horen noemen.

—o—

Welnu — zo is de Schotse gastvrijheid. Sinds eeuwen is daar deze christendeugd in hoge ere gehouden. Zoals Mozes de kinderen van

Israël op het hart bond: want ge zult u herinneren dat u zelf vreemdelingen in een vreemd land bent geweest — zo weet de Schot zich altijd te herinneren, dat zijn voorvaders tot de „wildste volkeren” uit de psalmberijming hebben behoord. Hetgeen de Engelsman hem altijd helpt onthouden.

Die deugd van de gastvrijheid is zelfs ouder dan de christianisering van Schotland — al heeft het christendom daar wel een nieuwe basis en inhoud aan geschonken. Op vakantie trof mij op het Schotse eilandje Iona, een oude Keltische rune: de Keltische rune over gastvrijheid.

Eerst iets over de rune. Het runische schrift bevat de lettertekens van de grijze Keltische oudheid. Uit zo verre oudheid, dat runeschrift tevens de betekenis kreeg van: magisch schrift, toverspreuk. Want wie in de oude tijd de letters kende kon woorden maken, gedachten vastleggen, bezweringen hanteren. En, aangezien Schotland al heel vroeg is gekerstend, kunt u veilig aannemen, dat runen tenminste vijftien eeuwen oud zijn. Na de christianisering (waarbij Iona een springplank voor de kerstening van ons land mocht zijn) kregen runespreuken een christelijke inhoud. Welnu, zulk een rune treft u hieronder aan.

Celtic rune of Hospitality

I saw a stranger yestreen,
I put food in the eating place,
drink in the drinking place,
music in the listening place,
and in the sacred name of the TRIUNE:

He blessed myself and my house,
my cattle and my dear ones,
and the lark said in her song:
often, often, often
goes the CHRIST in the stranger's guise.

Daar zit wat in. Wat menselijks en wat Goddelijks. Iets uit de heidense wijsheid en iets van boven. Luister maar naar de vertaling van deze halfheidense, halfchristelijke spreuk over Schotse gastvrijheid:

Ik zag een vreemdeling, gisteren:
ik zette wat eten op tafel,
deed wat drinken in een nap,
liet wat muziek maken in de hal,
en in de naam van de heilige Drieënige:

zegnende hij mij en mijn huis,
mijn geliefden en mijn vee;
en de leeuwerik zong hoog in de lucht:
dikwijls, dikwijls, dikwijls
gaat Christus in het kleed van een
vreemde.

—o—

„Ik was naakt”, zei de Heiland, en u hebt Mij gekleed,
hongerig en u hebt Mij te eten gegeven,
dorstig en u hebt Mij gelaafd,
voorzover u dat aan een van mijn minste broeders hebt gedaan.”

„Hebt de gastvrijheid lief”, schreef daarom eens iemand aan de verstrooide Hebreëen, „want door gastvrijheid te betrachten hebben sommige mensen onwetend engelen geherbergd.” En Paulus schreef over gastvrijheid, zowel aan Titus als Timotheüs, als over een kenmerk voor goede ambtsdragers. Er moet dus wel iets in zitten: in die Schotse gastvrijheid.

dreigen wij verzeild te raken in een dubieuze vorm van vroomheid, die kerk noch wereld raakt. De mensen kunnen natuurlijk wel iets van de kerk zeggen. Zij moeten dat zelfs en zij moeten daar ernst mee maken, want zij geven vorm aan de wijze waarop de kerk-in-de-wereld is en hoe zij ten-bate-van-de-wereld-is. Wij kunnen dus slechts fragmentarisch over de kerk spreken, hetgeen tot bescheidenheid stemt.

■ Kerk in discussie

„Wat is er met de kerk aan de hand?” is de titel van een boekje van 74 biz., geschreven door dr G. Dekker en vorig jaar uitgegeven door Kok in Kampen. Onze verontschuldiging aan de schrijver en de uitgever voor deze late bespreking. De schrijver van dit boekje is socioloog en werkzaam aan de theologische fakulteit van de Vrije Universiteit. Hij houdt zich als socioloog met de kerk bezig en is zich er goed van bewust zich op een bepaalde manier met zijn onderwerp bezig te houden. Hij bekijkt de kerk vanuit een bepaalde gezichtshoek en dat is die van de socioloog. Het gaat de schrijver om de plaats en de functie van de kerk in de samenleving. De kerken ondergaan de invloed van onze samenleving en zij oefenen zelf ook invloed op de samenleving uit.

Vroeger nam de kerk met toren, uurwerk en klokken een centrale plaats in in een dorpsamenleving. In een moderne stadswijk met hoge flatgebouwen is een kerk meestal één van de laagste gebouwen. In de vorige eeuw werden in de dorpskerken zelfs mededelingen gedaan over verpachtingen en verkopen. De kranten hebben deze functie overgenomen. De sociale wetgeving heeft de taak van de diakenen veranderd.

De kerken hebben dus verschillende functies verloren, die zij vroeger wel had. De centrale plaats, die zij in de oude dorpsamenleving hadden en hier en daar nog hebben, is verdwenen of gaat steeds meer verdwijnen. Oude kerken worden immers steeds meer bezienswaardigheden voor toeristen.

Wat is er overgebleven van de meest eigenlijke taak van de kerken: de Woordverkondiging, katechisaties, huisbezoeken e.d.? Zijn deze zaken meer tot hun recht gekomen of is dit eveneens in verval geraakt?

Dr Dekker heeft met zijn boek belangrijk werk gedaan. Hij heeft geprobeerd bepaalde problemen van de veranderde en nog steeds veranderende plaats van de kerk in de samenleving doorzichtig te maken. Enig sociologisch inzicht is voor kerkleden en vooral voor predikanten en ouderlingen, die de kerkeraad vormen en het beleid van een kerk uitstippelen, van groot belang. De situatie van onze samenleving weerspiegelt zich in de kerkelijke gemeenten.

Anders dan in een overwegende agrarische gemeente, treft men tegenwoordig in steden en dorpen vele soorten beroepen en beroepsspecialisaties aan. Ook het spreken over „de jeugd” in het algemeen, is niet toereikend. In de gesprekken met de zgn. „werkende jeugd” blijken heel andere vraagstukken en conflictsituaties aan de orde te komen dan met middelbare scholieren. En met studenten, verpleegsters en andere kamerbewoners is het weer anders. De problemen waar ouderlingen en predikanten mee in aanraking komen zijn niet gemakkelijk. Als zij zich van deze problemen niet afmaken, maar proberen zich in te zetten, dan vereist dat veel inspanning en energie.

■ Onkerkelijkheid

De onkerkelijkheid in Nederland is groot. Ongeveer 1/3 van de bevolking zegt onkerkelijk te zijn. Hoe ernstig dit verschijnsel op zich zelf ook is, het geeft ook 'n stuk duidelijkheid. Terecht willen veel mensen niet voor de vorm bij een kerk behoren. Zij wensen niet tot een kerk gerekend te worden, omdat zij zich dan als „schijn-hilgen” zouden gedragen. In landen met een staatskerk (Engeland, Skandinavië) zegt meer dan 90% van de bevolking lid van de kerk te zijn. Wat houdt dat in? De kerkdiensten worden er zeer slecht bezocht. In de meeste gevallen staat het kerkelijk leven op een laag pitje.

In Nederland kan men elke zondag veel volle kerken aantreffen. Dit geldt vooral voor de kerken in de gereformeerde gezindte. De cijfers wijzen echter uit, dat de kerkgang in de Gereformeerde Kerken de laatste jaren sterk achteruit loopt.

Nu zegt de schrijver, dat dit op zich zelf niet veelzeggend is, want er is meer kerkelijk leven dan alleen het kerkdienstbezoek. Het komt bijv. voor dat bepaalde kerkleden niet zo vaak naar de kerk gaan, omdat zij actief zijn in het kerkelijk verenigingsleven, zondagsschoolwerk, bijbelkringen en

ander kerkelijk werk in industriën en recreatie-oorden. De schrijver is van oordeel dat deze mensen niet randkerkelijk genoemd kunnen worden, maar anders-kerkelijk.

Ik kan me voorstellen, dat deze mensen bestaan. Hun minder geregeld kerkbezoek is te begrijpen. Maar is dat de reden van de sterke teruggang van het kerkbezoek in de Gereformeerde Kerken? Natuurlijk niet. Het is niet toelaatbaar om n.a.v. iemands kerkbezoek een uitspraak over zijn geloofsleven te doen. De schrijver merkt echter terecht op (blz. 30), dat wij niet moeten denken dat bij een sterk teruglopend kerkbezoek de band aan de kerk en aan het geloof gelijk zou blijven. Het moet toch ergens uit voort komen, dat men minder geregeld naar de kerk gaat!

Nu komen wij tot het inhoudelijke van de kerkdienst. Daarover heeft de heer Dekker niet willen schrijven. Hij wil als socioloog beschrijven, analyseren en verklaren en daarmee de kerken een dienst bewijzen.

■ De sociologie kan helpen

De schrijver is voor een belangrijk gedeelte in zijn opzet geslaagd en ik hoop, dat zijn boekje door velen gelezen wordt. Toch wil ik enkele kritische opmerkingen maken. Is de schrijver, ondanks zijn goede terreinverkenning, niet te vaag in het beschrijven van mogelijke ontwikkelingen en perspectieven voor de kerken? Hij pleit voor een kerk met grote verscheidenheid in belijden en beleven, terwijl er buiten de kerk plaats moet zijn voor allerlei godsdienstige activiteiten; zoiets als een kerk buiten de kerk. Laat de schrijver zich niet te veel leiden door de ontwikkeling in de samenleving, het sociologisch willen lokaliseren van religieuze gevoelens en godsdienstige activiteiten en te weinig door nieuw-testamentische aanwijzingen over het gemeente-zijn? De auteur schrijft wel over de kerk, die overeenkomstig haar bedoelingen moet optreden, maar komt juist dit niet te weinig tot uiting? Een socioloog schrijft de kerken niets voor, maar hij staat er toch niet vrijblijvend tegenover. De lezer merkt, dat de schrijver nauw bij zijn onderwerp betrokken is. Hij neemt de historisch gegroeide wijze van kerk-zijn, de historisch gegroeide structuur van de gemeente onder de loep. Dit is noodzakelijk en steeds moet de kritische vraag gesteld worden: **Wat** zijn historisch gegroeide vormen en **wat** zijn de wezenlijke elementen van het gemeente-Gods-zijn. Hoezeer veel mensen verknocht zijn aan kerkelijke gebruiken en vormen, in wezen zijn dat geen belangrijke zaken. Het kan meestal ook wel anders en wellicht beter.

Ook een socioloog moet uitdrukkelijk rekening houden met de normerende structuur**beginselen** van een gemeente. De kerk neemt in de samenleving geen alles beheersende positie in. Zij is één van de vele instellingen in de samenleving. De vraag is echter wel wat het specifieke van de kerk is. Hoe weinig wij daar ook van kunnen zeggen, er zal in de structuur**beginselen** van de kerk-die-in-de-wereld-is iets moeten blijken van het niet-van-de-wereld-zijn en van het ten-bate-van-de-wereld-zijn.

In een sociologische studie moet daar rekening mee gehouden worden. Het gaat immers om een gemeenschap van gelovigen, die regelmatig bij elkaar komen, bijbellezen, bidden, zingen, sacramenten gebruiken. Zij proberen elkaar in het geloof vast te houden en te helpen en in de samenleving een uitstralende functie te hebben door de blijde boodschap die zij hebben en door het in praktijk brengen daarvan. Het is duidelijk, dat de plaats en functie van de gemeenten in het Nieuwe Testament heel anders was dan 200 jaar geleden en dat het nu ook heel anders gaat dan over 500 jaar. Met de essentiële bijbelse structurelementen en -beginselen moet echter gerekend worden. Hoe men aan deze structurelementen in pastoraat en apostolaat vorm geeft, is afhankelijk van de tijd waarin we leven en van de bestaande behoeften. Sociologen nemen in dat proces een zeer belangrijke plaats in en zij kunnen de kerken grote diensten bewijzen, wanneer zij uitdrukkelijk met de normatieve structurelementen van de kerk rekening houden.

■ Kerk buiten de kerk?

Hoewel de schrijver wijst op de onmisbaarheid van de kerk als instituut, verdedigt hij het ontstaan georganiseerde godsdienstige activiteiten buiten de kerk. Wat hier precies onder verstaan moet worden is mij niet helemaal duidelijk. Zijn dit activiteiten van kerkleden in evangelisatie- en bijbelkringenwerk? Of betekent het: gelovig-zijn en als christen in eigen leven en in je omgeving het evangelie in je werk konkretiseren, **zonder** lid van

H. E. S. WOLDRING
AMSTERDAM

Wat is er met de kerk aan de hand ?

Dit is niet een gemakkelijke vraag. Hoewel velen zich zelf en elkaar die vraag regelmatig stellen, zijn er geen mensen te vinden die er een afdoend antwoord op kunnen geven. Het lijkt wel alsof de mens er niet toe in staat is en te klein is om zich op afdoende wijze over de kerk uit te spreken.

Dit konfronteert ons weer met het feit, dat de kerk wel in de wereld is, maar niet van deze wereld. Zij is niet uit de mensen, maar uit de hemel. Zij moet in haar in-de-wereld-zijn getuigen van haar uit-de-hemel-zijn.

Daarom is de kerk principieel voor de mens „ongrijpbaar”. Onze woorden schieten altijd te kort als wij het over de kerk hebben.

Prof. K. J. Popma heeft eens gezegd, dat de kerk in haar in-de-wereld-zijn elk ogenblik verwijst naar haar niet-van-de-wereld-zijn en dat zij deze verwijzing nodig heeft om ten-bate-van-de-wereld te kunnen zijn.

Wanneer men op sociologische wijze over de kerk als georganiseerde gemeente spreekt en meent op deze wijze de kerk in „de greep” te hebben, dan zit men er precies naast. Als theologen op hun manier over de kerk spreken, zijn zij evenmin in staat haar op afdoende wijze te beschrijven.

Anderzijds is het noodzakelijk het mysterieuze van de kerk van Christus niet zó te gaan overaksentueren, dat wij helemaal niets meer kunnen zeggen. Dan

een kerk te worden? In dit laatste geval spreekt men wel van „een kerk buiten de kerk”.

Ik ben geneigd deze activiteiten als anti-normatief te bestempelen. Niet dat er buiten de kerken geen christenen gevonden kunnen worden, of dat deze mensen geen goed werk zouden kunnen doen, maar het is niet de aangewezen weg. Hopelijk verwerven de kerken zo veel sociologisch inzicht, dat zij bijtijds vormen zullen vinden om in de verscheidenheid die er bestaat in geloofsbeleven en gemeenschapsbeleven te voorzien.

Wat dit betreft zullen nog veel organisatorische moeilijkheden overwonnen moeten worden. Er wordt gesproken over experimenten met de middagdiensten en andere experimenteerproeven. De progressieven in de gemeente ergeren zich natuurlijk aan de progressieven en omgekeerd. Sommigen zijn geneigd kwaad of teleurgesteld weg te lopen. Zij willen het ergens anders of nergens meer zoeken.

Wie met Jezus Christus te doen wil hebben, om Hem heen wil staan en achter Hem aan wil gaan, heeft met andere schapen te maken. Dat levert botsingen op en pijn. Als wij er echter op letten hoe groot de genade van Christus voor ons geweest is, kunnen wij wat toleranter zijn tegen onze mede-kerkleden. Dan gaan we ook wat minder van elkaar eisen.

Dit laatste is niet bedoeld als een stichtelijk slot, maar als een toespitsing van aktuele problemen, waarover wij zo gauw geneigd zijn ruzie te krijgen en met hete hoofden en koude harten uit elkaar te gaan.

Uitzien naar dan

*Heftig woedt in mij
bij tijd en wijle
begeren naar Uw dag*

*wanneer de tijd aanbreekt
waar niets meer kwelt of steekt
geen vlek of rimpel stoot
de reinen van geest*

*waar het onbesmette innerlijk
het gewaad is van de God gelijken
stralend als de zon*

*Here Gij ziet ons
nog zo broos en stuntelend
zoeken naar Uw wil*

*Vader geef
dat onze levens zich ontvouwen
zo in eenvoud*

*dat Gij zeggen moet:
Jezus ga.*

Petrus Kaldewaij

Persschouw

■ Kommunistische infiltratie

Een van de meest opvallende — en zorgwekkende! — verschijnselen in onze dagen is de steeds wassende invloed van het in Oost-Europa en China aan de macht zijnde kommunistisme in het zogenaamde „Vrije Westen”.

Ik heb dit zeggend niet in de eerste plaats het oog op de groeiende invloed van de georganiseerde kommunistische partijen in de landen van West-Europa — al moet men ook die niet onderschatten.

Nee, wat ik bedoel is de steeds toenemende, sluipende beïnvloeding van het leven en denken van de West-Europeanen — óók van de christenen onder hen. Ik denk met name aan het vertroebelen van hun visie op de feitelijke situatie waarin wij verkeren; het kweken van en niet creatieve ontevredenheid; het propageren van een revolutie zonder dat men een concreet idee heeft omtrent wat men daarmee beoogt en wat daaruit voortvloeit; het breed uitmeten van de — inderdaad bestaande — ongerechtigheden in onze maatschappij zonder te letten op het goede dat daarin is (het goede waarvan men intussen met volle teugen geniet en steeds meer genieten wil) het verzwakken van de geestelijke weerbaarheid; en vooral: het vergiffigen van het normbesef.

Wanneer men nagaat hoe dit alles geschiedt krijgt men, tegelijk met de afkeer van deze geestelijke infiltratie, bewondering voor de bekwaamheid, de moed, de kracht, de taaië volharding, de ongelofelijke slimheid en het voor niets terugdeinzende raffinement waarmee de kommunisten de publieke opinie in West-Europa beïnvloeden en grote massa's geestelijk manipuleren in een richting die het meest bevorderlijk is aan de bereiking van hun doeleinden.

Een enorme „steun” voor de kommunistische machthebbers bij dit hun bedrijf is de omstandigheid dat ze geen „last” hebben van een democratisch gekozen volksvertegenwoordiging en een vrije pers. En dat zij in nagenoeg obnaperkte mate over alle middelen beschikken om hun propaganda, infiltratie en indoctrinatie tot de hoogst denkbare intensiteit op te voeren.

Ik wil op enkele verschijnselen wijzen.

Hoewel Sovjet-Rusland in de laatste jaren zijn militair potentieel te land, ter zee en in de lucht veel en veel meer heeft opgevoerd dan enig ander land ter wereld, paradeert het toch als de kampioen van ontwapening en vrede.

Hoewel een kind kan weten en begrijpen dat de landen van de NATO er niet aan denken, ooit tot een aanvalsoorlog over te gaan propageert Rusland een „veiligheidsconferentie”. Maar de enige landen die werkelijk beveiligd zouden moeten worden zijn de door verzichte democratiën verzwakte West-Europese volkeren!

Hoewel de kommunisten in de „vrije wereld”, onder leiding van hun russische bazen, zich voordoen als de verdedigers van de democratie helpt Rusland een mijnwerkersstaking in het Spanje van Franco breken door de levering van steenkool aan dat regime en steunt het het Griekse kolonelsbewind met omvangrijke technische hulp. Toen de bekende Franse kommunist Garaudy dit gedoe publiek aan de kaak stelde werd hij uit de partij gestoten.

Rusland sluit met West-Duitsland een niet-aanvalsverdrag! Het is zo iets als de afspraak tussen een kampioen bokser en een zwak mannetje waarbij de laatste belooft de eerste niet te zullen aanvallen.

Bij onderhandelingen die Brandt met Brezjnef voerde heeft de laatste volledig gehandeld volgens het kommunistische onderhandelingsprincipe dat Dean Acheson eens zo formuleerde: Wij onderhandelen niet over wat wij hebben maar alleen over wat U heeft! In het verdrag met Duitsland dat daaruit te

voorschijn kwam heeft Rusland de ongelofelijk rijke buit die het uit de tweede wereldoorlog sleepte — een reeks landen met 25 miljoen inwoners — inclusief de Oder-Neissegrens veilig gesteld. En het heeft daarbij geen enkele wezenlijke concessie gedaan. De positie van West-Berlijn is onveranderd gebleven. De „muur” is blijven bestaan. En de Oost-Duitsers mogen nog niet in vrijheid naar het Westen.

Terwijl Rusland het enige land is dat na de tweede wereldoorlog enorme gebieden in het Westen en Oosten koloniseerde en annexeerde scheldt het alle niet-kommunistische volkeren voor imperialisten en kolonialisten.

In Oost-Duitsland, Polen, Roemenië, Bulgarije, Tsjecho-Slowakije en Hongarije heeft Rusland op schandelijke wijze de democratie om hals gebracht. En ook de door hen ondertekende Verklaring van de rechten van de mens worden door alle kommunistische regimens tot op vandaag toe brutaal vertrapt. Maar overal waar de kommunisten in de minderheid zijn eisen zij voor zich de volle democratische vrijheid en alle genoemde rechten voor zich op! Dat geschiedt in overeenstemming met hun beginsel: Als wij in de minderheid zijn eisen wij voor ons de volle vrijheid op grond van uw principes; als we in de meerderheid zijn en de macht in handen hebben onthouden we u die op grond van onze principes.

Ook kommunistisch China doet in dit spel van harte mee. We hebben onlangs in de krant kunnen lezen dat het kamerlid Goedhart de minister vragen stelde over de opium die het chinese regiem ter waarde van acht honderd miljoen gulden klandestien naar „het Westen” exporteert! In China wordt het gebruik en het verhandelen van opium zwaar gestraft! Het is naar de opvatting van de chinese wel erg goed voor de imperialisten en kapitalisten. En naar ik ergens las is de Maffia zeer bereidwillig om voor de import en de distributie van dit demoraliserende spul te zorgen.

In de voorbije weken kreeg ik enkele berichten en artikelen onder ogen die iets doen vermoeden van de enorme activiteit van de kommunisten.

In de Engelse pers o.a. in de „Daily Telegraph”, werden uitvoerige en opzienbarende onthullingen gedaan over de kommunistische invloed op de Engelse havenstaking. Deze blijkt geheel georganiseerd te zijn naar een kommunistisch projekt. De kommunistische partij in Engeland is klein, maar ze heeft een grote invloed op de vakbeweging. Doelbewust zijn de kommunisten daarin geïnfilteerd en bezetten er sleutelposities in. En zij hebben het plan de campagne onder leiding van een Russische commissie opgezet. Er komt door dit verhaal relief in de beschuldigingen welke door de Engelse regering tegen russische diplomaten werd ingebracht, namelijk dat zij door Britse economie wilden ontwrichten door agitatie in de bedrijven te veroorzaken. In het plan voor de havenstaking was zelfs een arrestatie van de postende havenarbeiders geïncalculleerd die inderdaad de aanleiding tot deze staking is geworden.

Nog ander nieuws kwam uit Engeland.

Zoals men weet was een van de grootste van de vele stakingen in dat land — in 1970 waren het er 150! — de mijnwerkersstaking uit het begin van dit jaar. Die leidde tot een algemene staking die het leven van het Engelse volk gedurende zes weken geheel ontwrichtte en een onnoemelijke schade veroorzaakte. Op uitnodiging van de Sovjetunie brengen nu de leiders van deze staking met hun gezinnen hun vakantie in Rusland door! Natuurlijk kost hun dat niets. Het is een beloning voor hun voortreffelijke steun aan de Russische onderneming van de economie en het moreel van het Westen.

Als vanzelf denk je dit lezend aan het besluit van het N.V.V. om de bepaling dat kommunisten geen lid van dat vakverbond mogen zijn op te heffen! De nederlandse kommunisten zullen nu ongetwijfeld ook daarin infiltreren. Lenin heeft deze infiltratie in vakbonden als een onderdeel van de kommunistische strategie uitdrukkelijk voorgeschreven. En bij de stakingen in Rotterdam en Groningen is reeds gebleken welk een aktie de kommunistische agitators kunnen ontwikkelen en welk een effect deze heeft. En toen waren er nog niet eens kommunisten binnen de vakbeweging! Ook van de vakbeweging, juist dáárvan, geldt

dat de „Jacobijnen” (de ultra-linkse agitators) het altijd winnen van de „Girondijnen” (de gematigden).

Uit Oost-Duitsland kwam ook weer nieuws. Het is zelfs uit de krant, maar vooral ook dank zij particuliere berichtgeving bekend dat de christenen het in de D.D.R. zeer moeilijk hebben. Vooral de gewone kerkleden die trouw zijn in het geloof. Ze worden geplaagd, vernederd, achteruit gezet. Hun kinderen worden dikwijls niet tot het middelbaar en hoger onderwijs toegelaten. Ze staan voluit in het vuur der verdrukking. Als „concurrentie” van de konfirmatie van jonge kerkleden hebben de kommunisten een „Jugendweihe” ingevoerd. En wee als de kinderen daaraan niet meedoen.

Onlangs is bekend geworden dat de autoriteiten zijn begonnen censuur uit te oefenen op de theologische literatuur.

Het Centraal Weekblad schreef daarover o.a. het volgende:

De synode van de bond van evangelische kerken in Oost-Duitsland heeft een uitspraak gedaan over de gecompliceerdheid van de situatie van veel christenen en gemeenten. Men kan daarover een bericht lezen in Trouw-Kwartet van 24 juli.

Daarin treffen wij een voorbeeld aan, dat mijn aandacht trok. Theologische publicaties worden gekeurd. Daarbij wordt de opvatting van de mens als zondaar en de werkelijkheid van de zonde door het ministerie van cultuur gewraakt als ontkenningen van de optimistische grondhouding van een socialistische maatschappij.

Het feit, dat ambtenaren (met alle respect overigens voor het ambtenarenberoep in het algemeen) theologische publicaties keuren is op zichzelf al een vreemde zaak voor mensen als wij, die aan een grote mate van vrijheid gewend zijn.

Erger is nog, dat bij dit keuren blijkt hoezeer in de confrontatie van kerk en staat twee levensvisies en mensbeschouwingen diametraal tegenover elkaar staan. Er is een neiging ook onder ons het verschil tussen west en oost terug te brengen tot een verschil van twee economische stelsels, het kapitalistisch en het marxistische. Daarbij kan men dan uitgesproken of innerlijk zijn vragen hebben en de christelijke notie van de voorkeur Gods voor de armen legt dan wel een groot gewicht in de schaal. Maar hier blijkt weer, dat we te doen hebben met een alomvattende kijk op de mens en op het leven. Het ministerie gebruikt het woord grondhouding. De mens en het leven worden tot op de bodem bekeken. En daar botsen de visies.

Inderdaad het gaat in dit conflict om een fundamentele kwestie.

Wie de radicale verdorvenheid van de mensen loochent zal nooit Gods genade zoals die in Christus wordt geopenbaard kennen. In wie zichzelf niet als zondaar kent is geen plaats voor Jezus Christus en diens verlossing.

Zonder de erkenning van eigen verdorvenheid is van geen authentiek christendom sprake.

Het zou vermoedelijk ontdekkend zijn als b.v. in de kerken die bij de Wereldraad zijn aangesloten gevraagd zou worden hoe zij hierover denken.

Zouden er niet velen zijn die de zonden aan de beruchte „structuren” endosseren.

Wij, mensen zoeken altijd graag en veel „wonden”.

Voorals het over zonde en schuld gaat. Volgende week nog wat over onze naaste oosterburen.

☆☆☆

■ Oordeelsverklaring

Mijn vriend, de dominee van Hakvoorde, heeft over Jona 3 gepreekt.

Het Friesch Dagblad gaf van die preek het volgende verhaal:

Hij had het klaargekregen, de dominee van Hakvoorde, en hij heeft gister gepreekt over Jona 3. Weer een heel hoofdstuk als tekst. Zoals gezegd, verstaat hij nog altijd niet de kunst om over een heel hoofdstuk te preken en te doen alsof hij een half vers tot tekst heeft. Anderen kunnen dat wel en zelfs zo, dat het helemaal niet opvalt. Maar daar moet je aparte gaven voor hebben.

Het ging dus over Jona 3. Jona is toch naar Ninevé gegaan en de stad heeft zich op zijn prediking bekeerd. Dat is nog al wat, een héle stad.

Maar het merkwaardigste is wel, dat die bekering volgde op zo'n rare preek. Het thema was immers: Nog veertig dagen, en Ninevé wordt onderstboven gekeerd.

Niets over bekering, niets over genade. Geen enkele vermaning, laat staan van troost. Alleen maar: nog veertig dagen, en dan wordt Ninevé onderstboven gekeerd.

Troostelozener kan het niet, zouden wij zeggen. Wij verwachten van een preek heel wat anders.

Maar — God zegende de prediking van Jona. Dat is het punt. Die zegen, daar komt het op aan.

Hij geeft geen enkele dominee een vrijbrief, om er met de muts naar te gooien en te denken, dat de Here toch wel voor een zegen kan zorgen, ook al is de preek er niet naar. Dat zou een hele rare conclusie zijn.

En toch moeten we zeggen: zó'n preek, en zó'n zegen, dat is vréemd. Dat bewijst eens weer, wat de vaders zeiden, dat God met een kromme stok wel een heel rechte slag kan makken.

Ik heb ook over Jona 3 gepreekt. En, dat weet mijn vriend natuurlijk, er ook wel eens over geschreven.

Wat mij bijzonder in dat hoofdstuk trof was dat een pure oordeelsverklaring op zo'n indrukwekkende wijze geloof en bekering bewerkte.

De „nieuwe” theologen zeggen dat je bij de prediking moet uitgaan van de vragen die in de hoorders leven.

En als je die vragen goed kent, ze ook in hun achtergronden peilt, zoek je in de bijbel naar een antwoord op die vragen.

Als Jona dat in Ninevé gedaan had, dat zoeken naar de vragen die toen in de Ninevieten leefden, dan was Ninevé vast en zeker onder gegaan.

Want die theologen beseffen niet wat naar ik meen eens door de jonge Bavinck is geschreven, dit namelijk, dat de eerste, beslissende vraag die om huns levens wil door mensen gesteld moet worden in de „natuurlijke mens” nooit opkomt!

Het is juist het doel van de prediking in de mensen die vraag te **wekken!**

Het is de vraag, die op alle mogelijke wijze gesteld kan worden, maar die altijd hierop neerkomt: Hoe komt het weer goed tussen God en mij? Hoe kom ik van mijn zonde af? Wat moet ik doen om zalig te worden?

Die vraag werd door Jona's prediking in de Ninevieten gewekt.

En toen volgde Gods zegen.

C. V.

Boekbespreking

Dr G. Puchinger - **Zending en ontwikkeling.**
Uitg. W. D. Meinema N.V., Delft, 1972
Prijs f 17,90.

In regelmatig tempo verschijnen de bundels interviews van dr Puchinger over actuele onderwerpen. In de hier besproken paperback van 373 pagina's wordt het thema Zending en Ontwikkeling aangesneden in gesprekken met ruim 20 mensen die zelf op de een of andere wijze bij zending en ontwikkelingssamenwerking betrokken zijn.

Uiteraard bevat een dergelijke bundel veel boeiends, vooral wanneer de geïnterviewde mens door zijn beschouwingen en theorieën heen zichtbaar wordt. Met name de interviews met dr J. W. Mollenweger en dr A. H. v. d. Heuvel bieden in dat opzicht veel.

Wat ik in deze bundel wat gemist heb, is een diepere aandacht voor vragen als: Wat is zending nu eigenlijk? Hoe bereik je de mensen met het evangelie? Is syncretisme te vermijden en hoe moet je het bestrijden? Dat

zijn, dacht ik, zeer wezenlijke vragen. Ze worden hier en daar wel even aangestipt, maar komen niet goed uit de verf.

Ook t.a.v. de ontwikkeling miste ik teveel een doorstoten naar de achtergronden. Wat gebeurt er als twee culturen op elkaar stoten? Welke processen worden er op gang gebracht als ontwikkelingstechnici een primitieve samenleving binnenstapten en hun werk beginnen? Dr J. v. Baal heeft in zijn boek „Mensen in verandering” deze achtergrondvragen uitvoerig aan de orde gesteld. M.i. zou dit boek van dr v. Baal verplichte lectuur moeten zijn voor elke ontwikkelingswerker. Als dat het geval was, zou er minder aanleiding zijn voor pater Neels' klacht, „dat de meeste ontwikkelingstechnici zich eenvoudig niet de tijd gunnen, of ook maar de moeite nemen, zich in de mentaliteit en de echte noden van de bevolking vooraf in te werken.” (p. 45). Deze problematiek ligt ook achter de vraag van president Kaunda: „Is there any way that my people can have the blessing of technology without being eaten away by materialism and losing the spiritual dimension from their lives?” (p. 79 - Bestaat er een manier waarop mijn volk kan delen in de zegeningen van de technologie zonder verslonden te worden door materialisme en zonder dat hun leven zijn geestelijke dimensie verliest?).

Wie een antwoord zoekt op deze vraag, moet zich rekenschap geven van de verhouding tussen zending en ontwikkeling. Kaunda's wens zal alleen werkelijk kunnen worden vervuld als de technische en financiële dienstverlening is ingebed in de prediking van het evangelie.

Dit complex van fundamentele vragen komt hier en daar wel even boven water, maar ik had graag gezien dat het wat uitdrukkelijker aan de orde gekomen was.

Dat de vraag van president Kaunda niet alleen in ontwikkelingslanden urgent is, maar ook in Nederlandse verhoudingen een centrale betekenis heeft, blijkt uit een opmerking van prof. dr B. Goudzwaard. Volgens hem is ook in de nederlandse partijpolitiek de wezenlijke vraag: „hoe te helpen, hoe eraan mee te werken het mens-zijn veilig te stellen tegen de toenemende dreiging van een vertechniseerde en vercommercialiseerde samenleving.” (p. 242)

Waar zoveel mensen hun mening geven, ligt voor de hand, dat je af en toe zit te popelen weerwerk te geven. Mijn vingers jeuken b.v. om iets neer te schrijven over de opmerkingen van dr B. de Gaay Fortman aangaande de godsdienst der Nyanje, die trouwens heel dicht bij de opvattingen van president Kaunda liggen, zie p. 72, 73, 111, 113, 115). Maar ik zal die neiging onderdrukken. Eraan toegeven zou in het kader van deze bespreking niet passen.

Hoewel de ene bladzijde dichterbij iemands persoonlijke belangstellingssfeer zal liggen dan de andere — dat is bij dergelijke bundels nu eenmaal onvermijdelijk — is hier van zoveel verschillende kanten materiaal bijeengebracht, dat iedereen het geheel een afwisselend en interessant boek zal vinden.

Oegstgeest.

M. R. v. d. Berg

Mr Groen van Prinsterer - **Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap.**
(Toelichting van de Spreuk der Revolutie.)

Bij uitgeverij 'De Vuurbaak' te Groningen verscheen een fotografische herdruk naar de 3e editie van 1871 van Groens boekje. De opzet van Groen van Prinsterer was in 1848, in enkele begrijpelijke opstellen die mensen te bereiken, aan wie zijn 'Ongeloof en Revolutie' onbekend bleef. In vijf afleveringen verscheen toen dit werkje 'Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap'. Allicht, zegt drs G. J. Schutte in zijn inleiding, is wat hier te lezen valt, tijdgebonden. Het blijkt al uit Groens opmerkingen over rangen, standen en algemeen stemrecht. Een wezenlijk positief gevolg van gelijke kansen voor allen op politiek en sociaal terrein heeft hij zich eenvoudig niet kunnen voorstellen. Hij omschrijft dan ook de kwalijke inhoud van de „gifbeker van vrijheid, gelijkheid en broederschap” als een beroerde cocktail van vier ingrediënten: **Radicalisme, Socialisme, Communisme en Pantheïsme.**

Soms heeft de stijl weleens iets van de Lof der Zotheid van Erasmus. Een fraai zinnetje vond ik op blz. 39: '... een radicaal is een hele liberaal, gelijk een liberaal een halve radicaal is'.

Netjes uitgegeven, dit boekje, met een portret voorop, en een eenvoudige toelichting met begrippenlijst ná de vijf hoofdstukjes, die de vorm hebben, waarin Groen het als aandenken bestemde voor de onderwijzers van de Christelijke scholen in ons land, die hem zo hartelijk hadden gehuldigd in 1871 bij zijn zeventigste verjaardag.

Zaltbommel.

H. L. Bogaard

Dr J. v. d. Zouwel (eindred.) - **De veranderingen in de Gereformeerde Kerk.**
Kok, Kampen, 1972. Prijs f 9,50.

Dit boek van 115 pagina's bevat een aantal studies van enkele sociologen over de veranderingen in de Gereformeerde kerken. De ondertitel geeft aan op welke manier die veranderingen ter sprake komen: Onderzoek naar de opvattingen van kerkleden over normen en taken van de kerk. Aan de hand van een enquête worden deze opvattingen (die uiteraard als antwoorden op vooraf geformuleerde vragen slechts zeer ongenueanceerd op tafel komen) genalyseerd en komt men tot de conclusie, dat zich binnen de Gereformeerde Kerk grote veranderingen voltrekken, zowel t.a.v. de normen als t.a.v. de vraag welke taken de kerk heeft. Deze veranderingen tenderen niet naar een nieuw uniform patroon, maar naar een toenemende variatie op het gebied van normen en taken, waarbij de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat men zich zowel „ter rechterzijde” als „ter linkerzijde” steeds minder thuis zal voelen in deze kerken.

Voor wie de ontwikkelingen op kerkelijk gebied een beetje heeft bijgehouden, bevat deze conclusie bepaald geen verrassend nieuws. Trouwens, de hele bundel vermocht me geen kleur van opwindning te bezorgen. Wel ben ik me, na lezing van deze bundel, gaan afvragen wat de waarde van een dergelijk onderzoek is. Er zit natuurlijk een stuk werkverschaffing voor een aantal mensen in. Maar voor de rest lijkt me die waarde zeer beperkt.

Een voorbeeld kan dat verduidelijken. Waar gaat het om bij een patiënt: vast te stellen hoe hoog zijn koorts is of de oorzaak van zijn koorts op te sporen? Ik dacht: om het laatste. In deze bundel echter loopt men permanent met de thermometer te zwaaien. Men constateert dat de patiënt koorts heeft en brengt zijn temperatuurverloop keurig in curve. Maar de vraag waar die koorts vandaan komt, wordt niet behandeld. Natuurlijk is het vaststellen van de temperatuur niet helemaal zonder zin, omdat het een van de indicaties vormt voor de hevigheid van de ziekte. Maar met een koortscurve alleen kom je toch niet zoveel verder. Bovendien is de thermometer waarmee deze sociologen werken, niet geijkt. Het is opvallend hoe vaak woorden als „vermoedelijk” gebruikt worden. Een andere thermometer, die van een andere vraagstelling uitgaat, zou dan ook best eens een hogere of een lagere koorts kunnen aanwijzen. En dat relativiseert natuurlijk de in deze bundel geboden curve.

Daarmee is eigenlijk de waarde van een dergelijk onderzoek tot een minimum gedaald. Als je toch de intensiteit van de koorts niet exact kunt vaststellen, kun je ook wel zonder thermometer werken. Want koorts laat zich ook zonder thermometer constateren!

Wat de beperktheid van de hier geboden beschouwingen voor mij echter vooral accentueert, is het feit dat de vraag of een normaal of niet schriftuurlijk is, geen enkele rol speelt. Die vraag is zelfs bewust buiten beschouwing gelaten. Voor mij is dat echter de kernvraag.

Het meest werd ik nog geboeid door hoofdstuk II, dat vanuit sociologisch gezichtspunt een overzicht geeft van de geschiedenis der Gereformeerde Kerken en door hoofdstuk VI, waarin een verslag geboden wordt van de activiteiten van de actie-groep Synoodkreet.

Oegstgeest.

M. R. v. d. Berg

KERKNIEUWS

Amsterdam — De classis Amsterdam heeft in zijn vergadering van 17 augustus 1972 na preparatoir examen beroepbaar gesteld de heer N. Cornelissen, Groeneveen 19 Bijlmermeer (A'dam).

Zaandam — Adres Kerk Zaandam: C. Camfferman, Lijsterbesstraat 52, Zaandam.

Dankbaar en blij mochten wij uit Gods hand een zoon en broertje ontvangen

RIEKENT NICOLAAS

J. Stoel
H. A. Stoel-Gladpootjes
Anne-Kirsten

Naaldwijk, 19 augustus 1972
Verburchlaan 19

Wij zijn de Here dankbaar, dat wij u mogen mededelen, dat onze ouders

H. VISSCHER

J. H. VISSCHER-v. d. VEGTE

D.V. op maandag 28 augustus a.s. hun 25-jarig huwelijk hopen te gedenken.

Henk en Tineke
Bert
Anneke en Henk
Jan
Edi

Marknesse, augustus 1972
Maanhuizen 17

Receptie van 16.00 tot 18.00 uur in het Geref. Centrum, Corn. Dikszplein 10 te Emmeloord.

MEER INFORMATIE OVER DE

Reformatische Bijbelschool

De Reformatische Bijbelschool is een Stichting met het doel het in stand houden van Bijbelscholen en het oprichten van één of meer vormingscentra.

Wie kunnen er komen?

Leden van kerken, welke behoren tot de Geref. gezindte. Zij dienen persoonlijk achter de Reformatische belijdenis te staan. Leeftijd ongeveer 18 jaar en minimum MAVO-diploma, of een daarmee gelijk te stellen diploma vereist.

Hoe lang duurt de dagschool?

1 jaar voor b.v. jongelui die gaan studeren of in militaire dienst gaan of verloofden van a.s. predikanten, alsmede voor ouderlingen en diaconen.

2 jaar voor jongelui die later het jeugdwerk kunnen leiden of van plan zijn verder te studeren in inrichtingen als groepsleider.

3 jaar voor degenen die in enigerlei vorm kerkelijke arbeid willen verrichten b.v. evangelisatie-arbeid, zending, godsdienstonderwijs.

Wat zijn de kosten per leerjaar?

Voor hen die alleen de lessen volgen f 1.000,—, plus kosten leerboeken.

Het leerplan

Inleiding tot het O. en N. Testament; Canoniek van de Bijbel en de Bijbelboeken; Bijbelse aardrijkskunde en oudheidkunde; Hermeneutiek en exegese; Dogmatiek en Kerkgeschiedenis; secten en stromingen; Homiletiek (theoretisch en praktisch); Evangelisatie en jeugdwerk; Liturgische vragen; Sociologie en wijsbegeerte; Lichamelijke vorming en sport; Muziek. Voor degenen die 3 jaar studeren, beginselen van Hebreeuws (O.T.) en Grieks (N.T.).

Leergangen

Tevens verzorgt het bestuur 2 x per maand op zaterdag leergangen waarvan één reeds in Zwolle is gestart en één in voorbereiding is te Rotterdam.

De kosten daarvan bedragen plm. f 100,— per seizoen, plus aanschaf van boeken.

Informaties over deze cursus verstrekt ds Van Mechelen, Gereformeerd predikant te Urk.

Docenten

Omstreeks 20 vakdocenten.

Bestuur

G. F. ten Broeke, Zeist, Chr. Geref.; Mr P. Coumou, Zeist, Geref.; Drs C. Fieren, Ede, Herv. Geref.; Mr A. A. Hebly, Bussum, Vrij Evang.; Ir A. Looyen, Zeist, Herv. Geref.; Ds J. B. van Mechelen, Urk, Geref.; D. W. L. Milo, Vierhouten, Geref. Vrijgem.; Ir Penning (België), Korbeek, Evang.; Ds M. Vreugdenhil, Nijkerkerveen, Geref.; J. Vuyk, Ede, Cch. Geref.

Dagelijks bestuur

G. van Oord (voorz.), Zeist, Geref. Vrijgem.; Ds W. C. v. d. Brink (secr.), Nw. Loosdrecht, Geref.; Drs A. de Rooy (penn.m.), Doorn, Geref. Vrijgem. J. Drieënhuizen (alg. adj.), Nw. Loosdrecht, Geref.; C. Luiten, Zeist, Chr. Geref.

Raad van advies

Prof. dr Ir H. v. Riessen, Aerdenhout; Prof. dr W. van 't Spijker, Apeldoorn; Prof. C. Veenhof, Kampen; Drs A. Noordergraaf, Ede.

Secretariaat

Reformatische Bijbelschool, Tjalk 11, Nw. Loosdrecht, tel. 02158-4111.

Voor wie dit goede werk wil steunen is hier het gironummer van de Raiffeisenbank te Doorn: 115694 t.g.v. de rekening van de penningmeester R.B.S. 38.52.07.395.

Gelieve mij nadere inlichtingen te zenden over het leerplan van

- de 1-jarige opleiding
- de 2-jarige opleiding
- de 3-jarige opleiding
- de leergang te Rotterdam
- de leergang te Zwolle

in blokletters

Naam en adres Handtekening

Redactieleden

Ds H. Amelink, Drs H. de Jong, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kapper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling).

Advertentieprijs ... 25 ct per mm.

Familieberichten ... 20 ct per mm.

SCHOOL MET DE BIJBEL LANGERAK/NIJEUWPOORT

Het Bestuur van bovengenoemde school vraagt voor haar zesmansschool

een hoofd

Het schoolgebouw is vrij nieuw en er worden moderne leermiddelen gebruikt. Er is een oude woning aanwezig, maar er wordt voor een nieuwe gezorgd.

De school is een samenwerkingsschool van Herv. (Geref.), Geref. (vrijg.) en Chr. Geref.

Inl. en soll. aan de voorz. van het Bestuur: de Heer A. van Middelkoop, Lekdijk 39, Langerak (Z.-H.) tel. 01843-239.